

Door Onno Boonstra

ARCHEOLOGIE VAN DE WIJK 15 (WIJKKRANT 2024-1)

Oorlogsschade 2

P.C. Hooftstraat 4-10 in mei 1945. Vier jaar later was de vervangende nieuwbouw gereed. Gelders Archief 1523_148-0315

In de vorige aflevering van *Archeologie van de Paasberg* (Wijkkrant 2023-4) is beschreven dat er aan het einde van de Tweede Wereldoorlog 45 van de 654 woningen in onze wijken platgebombardeerd of kapotgeschoten waren, en negen zeer ernstig beschadigd. Het heeft acht jaar geduurd voordat de meeste huizen vervangen waren door nieuwe woningen. De eerste kwamen in 1949 gereed (PC Hooftstraat 4-10), de laatste in 1953 (Vondellaan 57-87, Brederostraat 17). Ze waren weliswaar in de stijl van hun vooroorlogse voorgangers gebouwd, maar toonden toch enkele duidelijke verschillen. Zo ontbraken veelal de kenmerkende diepe erkers in de woonkamer, en hadden de voordeuren geen houten, maar een bakstenen of betonnen omlijsting. Ze tonen daarmee een aantal typerende kenmerken van de Nederlandse naoorlogse wederopbouwoningen. Twee vernietigde huizen aan de Van Remagenlaan werden overigens niet herbouwd; op hun plek werden een stuk later, namelijk begin jaren '60, zes nieuwbouwoningen neergezet.

Alle andere huizen in de wijken hadden ook schade opgelopen, zij het van minder grote omvang. De V1 in de Vosmaerstraat van januari 1945 en het mortieroffensief van de Britten en de Canadezen van 12 april 1945 hadden er voor gezorgd dat van vrijwel alle huizen ruiten waren gebarsten en dakpannen naar beneden waren gekomen. Daarnaast hadden artillerievuur en granaatinslagen ook tot beschadigingen in het houtwerk geleid, en waren er van de bakstenen muren scherven afgeslagen. Ook nu nog is deze schade aan enige huizen in onze wijken te zien, bijvoorbeeld bij Roemer Visscherstraat 13 en Vosmaerstraat 2.

En dan was er natuurlijk ook nog de enorme schade die was ontstaan binnenshuis, na de evacuatie van de Arnhemse bevolking, was ontstaan. Tussen september 1944 en april 1945 waren vrijwel alle woningen, ook die in onze wijken, opengebroken en geplunderd. De bewoners troffen bij hun terugkeer in de zomer van 1945 hun huizen in een niet of nauwelijks bewoonbare staat aan. Landelijke hulpacties als AHA (Amsterdam helpt Arnhem), HARK (Hulpactie Rode Kruis) en Ruiten Troef zorgden er voor dat de grootste nood gelenigd werd, hoewel het soms wel twee jaar duurde voordat alle ruiten van vensterglas waren voorzien.

Met grote ijver gingen de bewoners aan de slag om de daken te dekken, de gebroken ruiten te vervangen door houten platen en de kamers grondig te reinigen. Soms sloeg dan het noodlot toe. Toen de familie Bontenbal na hun evacuatie op 17 juni 1945 terugkeerde in hun zwaar gehavende huis aan de Da Costastraat 9, troffen ze zeven dozen munitie aan die Duitse sluipschutters hadden achtergelaten. Bewust van de gevaarlijke situatie werd de Luchtbeschermingsdienst gewaarschuwd, maar die had geen tijd om de explosieven te komen opruimen. Daarop werden de dozen aan de kant van de weg gezet, met het noodlottig gevolg dat, toen kinderen er mee gingen spelen, de munitie tot ontploffing kwam. Opnieuw sneuvelden ruiten en kwamen dakpannen naar beneden, maar ernstiger was dat een van de spelende kinderen door de ontploffing de dood vond.